

Ympäristötuho, eurokriisi ja rahapolitiikka luokkataistelun näkökulmasta -seminaari (14.5.2014)

Luentojen abstraktit ja oheislukemisto:

Lauri Lahikainen: Ilmastonmuutos ja Marx

Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on eräs aikamme akuuteimpia ongelmia. Sen fysikaaliset syyt, kasvihuonekaasujen aiheuttamat muutokset ilmakehän koostumuksessa, ovat hyvin tiedossa. Ilmastonmuutos on kuitenkin myös yhteiskunnallinen ilmiö. Sen syitä voidaan jäljittää talousjärjestelmäämme, elämäntapoihimme, kulttuureihimme ja niin edelleen. Ilmastonmuutoksen seurauksilla - esimerkiksi aavikoituminen, lisääntyneet metsä- ja pensaspalot, meren pinnan nouseminen, tulvat, lajikato, säiden ääri-ilmiöt - on puolestaan monia yhteiskunnallisia seurauksia. Tässä esitelmässä tarkastelen, miten Marxin kapitalismikritiikki voi auttaa ymmärtämään ilmastonmuutoksen ongelman yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Miten esimerkiksi kapitalismin kasvupakko vaikeuttaa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä tai vaikuttaa siihen, minkälaiset ratkaisut ylipäättään vaikuttavat mahdollisilta? Entä miten marxilainen luokka-analyysi voi auttaa kartoittamaan niitä valtasuhteita, jotka vaikuttavat ilmastonmuutoksen ratkaisuyrityksiin? Mitä Marxin tavarafetisismianalyysi voi kertoa niistä epistemologisista haasteista, joita ilmastonmuutoksen kokonaisuuden ymmärtämiseen liittyy? Lopuksi pohdin, millaisia suuntaviivoja ilmastopoliittiselle toiminnalle voisi löytyä Marxin käsityksestä ihmisen luontosuhteesta.

Lukemisto: Väyrynen, Kari 2007, ”Marx ja ympäristö”, Kulttuurivihkot 1/2007, s.34-39. JA Raumolin, Jussi 2007, ”Ympäristökolonialismi ja ekologinen imperialismi. Katsaus käsitteisiin ja ongelmakenttään”, Kulttuurivihkot 1/2007, s. 41-44. (10 s.)

Joel Kaitila: Marx ja eurokriisi

Euroalueen talouskriisi jatkuu viidettä vuottaan. Mitä pidemmälle kriisikehitys on ehtinyt, sitä enemmän myös julkisessa keskustelussa on alettu kiinnittää huomiota euromaiden välisten kauppasuhteiden ja jäsenmaiden vaihtotaseiden epätasapainoihin. Epätasapainojen noteeraaminen julkisessa keskustelussa on edistysaskel verrattuna julkisen velkaantumisen demonisointiin, mutta harvat puheenvuorot ovat pyrkineet selittämään, miten epätasapainot syntyvät. Koska epätasapainojen taustalla ovat euromaiden ja niissä toimivien yritysten välille kumuloituneet kilpailukykyerot, marxilaisesta näkökulmasta epätasapainojen syntymistä voidaan pyrkiä hahmottamaan lisäarvoteorian avulla. Samalla voidaan valottaa pääoman kasautumiseen sisältyvää ristiriitaa lisäarvon tuotannon ja sen realisoinnin välillä. Globaalin talouskriisin taustana on keskeisissä kapitalistimaissa 1960-luvun loppupuolella alkanut kehityskulku, jossa yritykset ja valtiot ovat pyrkineet vastaamaan pääomien kasautumisen kriisiin luokkapoliittikalla. Oleellisessa osassa on ollut reaali-palkkojen ja tuottavuuden kehityksen irrottaminen toisistaan, marxilaisittain lisäarvon suhdeluvun kohottaminen, sekä tästä aiheutuva tulonjaon kääntyminen vahvasti pääoman eduksi. Tämä kehityskulku on toteutunut pääpiirteissään myös euroalueella, mutta verrattuna USA:han se on lisäksi aiheuttanut kaupan epätasapaino-ongelman euroalueen sisällä. Euromaat ovat kilpailleet siitä, kuka kurittaa työväkeään rajuiten. Syynä tähän on se, että rahaliiton rakenne kannustaa vahvoja jäsenmaita harjoittamaan ”köyhdytä naapuriasi” -talousmallia aggressiivisen palkkapolitiikan avulla ja imemään kysynnän tuotteilleen ulkomailta pakottamalla samalla kilpailukyvyltään heikommat jäsenmaat velkaantumaan voimakkaasti.

Lukemisto: Kaitila, Joel 2013, ”Työarvoteorian perusteet”, Pro gradu tutkielmassa: Työarvoteoria ja yhtäläistymisoletuksen kritiikki, Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. s. 10-31. (21 s.)

Antti Ronkainen: Marxin rahateoria, inflaatio ja quantitative easing

Vaikka Marxin teoria kapitalismin ontologiasta ja kriisien välttämättömyydestä osana kapitalistista kasvua on herättänyt laajaa kiinnostusta vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin jälkeen, Marxin teoriaan rahasta ja velasta ei olla kiinnitetty laajempaa huomiota. Tämä saattaa johtua siitä, että Marxin teoria rahasta oli sidoksissa vahvasti 1800-luvun lopun kultakantaisen maailmanrahan muodostumiseen, mutta myös siihen, että velan yhteiskunnallista luonnetta tarkastellaan Pääomassa pääasiassa suhteessa lisäarvon tuotantoon ja tuottavaan toimintaan. Tästä huolimatta Marxin teorioilla rahasta ja velasta on edelleen annettavaa yhteiskunnalliseen kriittiseen analyysiin esimerkiksi inflaatioteorian kritiikin, mutta myös finanssimarkkinoiden toiminnan ja logiikan tarkemman analyysin suhteen. Alustuksessa pyritään avaamaan Marxin teoriaa rahasta ja velasta nykyisen talouskriisin ymmärtämiseksi.

Lukemisto: Ronkainen, Antti 2013, ”Raha kapitalismissa”, Pro gradu -tutkielmassa Finanssikapitalismi ja Marxin kriisiteoria. Kriittinen poliittinen taloustiede kapitalistisen kriisin ymmärtämisen apuvälineenä, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. s. 30-49.